

holland festival '70

programma

18

Concertgebouworkest

**Joseph Haydn
Leos Janáček
Edward Elgar**

Amsterdam Concertgebouw 20 juni 20.15 uur

Programma

Concertgebouworkest

Amsterdam, Concertgebouw, grote zaal
Programma zaterdag 20 juni 1970 - 20.15 uur

Dirigent: Colin Davis
Solisten: Maria Suchèl, sopraan
Lode Devos, tenor
Koor: Toonkunstkoor, afd. Amsterdam (koorleider: Frans Moonen)

JOSEPH HAYDN 1732-1809	<i>Symfonie nr. 84, in Es gr.t. (1786)</i> <i>Largo - Allegro</i> <i>Andante</i> <i>Menuet: Allegretto</i> <i>Finale: Vivace</i>
LEOS JANÁČEK 1854-1928	<i>Het eeuwige Evangelie (1914)</i> <i>voor sopraan- en tenor-solo,</i> <i>gemengd koor, orkest en orgel</i>
EDWARD ELGAR 1857-1934	<i>Falstaff, op. 68 (1913),</i> <i>symfonische studie</i>

Joseph Haydn: Symfonie nr. 84

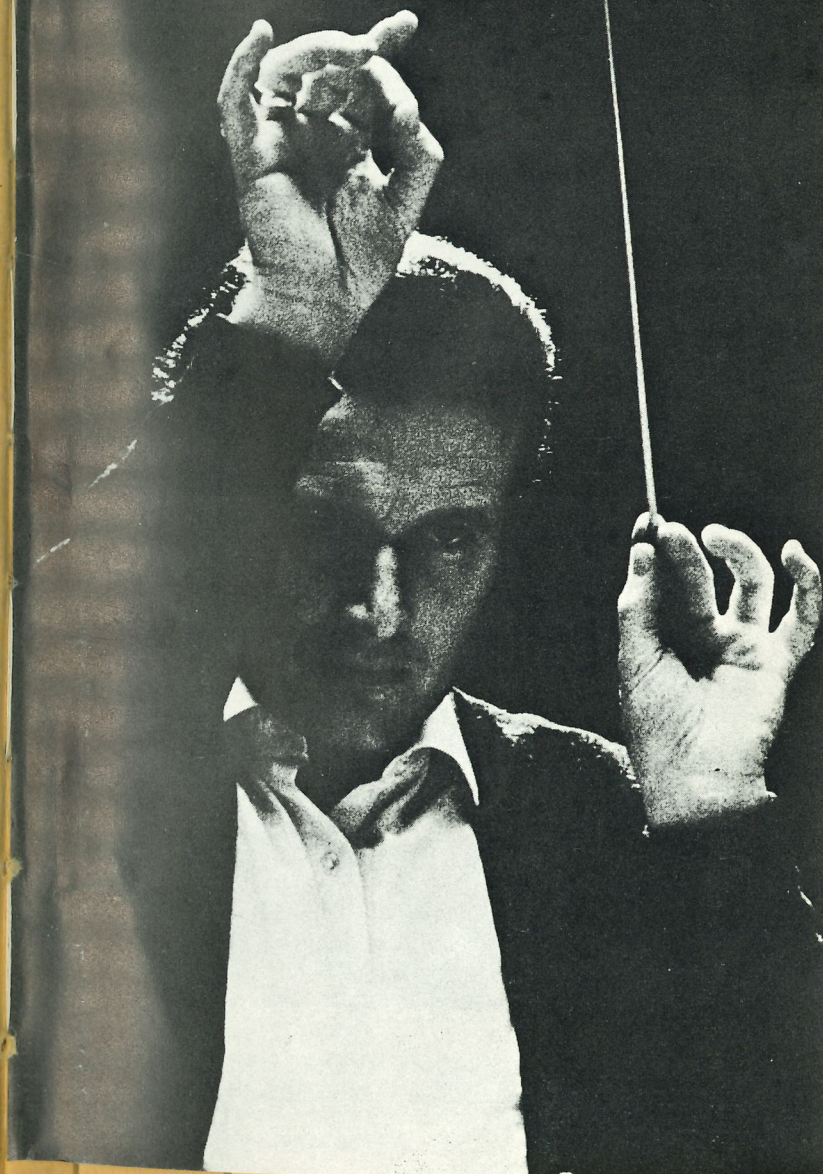
De symfonie in Es gr.t., nr. 84, behoort tot het zestal dat Haydn in de jaren 1785 en 1786 op uitnodiging van de Concerts de la Loge Olympique in Parijs schreef. Ze werden in 1787 door Artaria in Wenen uitgegeven. Haydn gaf daarbij zelf een bepaalde volgorde aan, waaraan Artaria zich niet hield en die ook nauwelijks een reële betekenis had, aangezien niemand immers op het idee zou komen, die zes symfonieën achter elkaar uit te voeren. De volgorde die Artaria koos is tot op heden gebruikelijk gebleven; de symfonie in Es is daarin de derde (de nummers van de 'Parijse' symfonieën zijn 82 t/m 87). De Loge Olympique beroemde er zich op o.m. 40 violisten en 10 contrabassisten tot zijn beschikking te hebben. Toch zal men er niet gauw toe over gaan deze symfonieën door een dergelijk omvangrijk apparaat te laten spelen, vooral omdat Haydn slechts een klein aantal blazers voorschrijft, precies zoals in de Eszterházy-symfonieën uit de onmiddellijk voorafgaande jaren: een fluit, twee hobo's, twee fagotten en twee hoorns; in twee van de zes symfonieën komen daar nog trompetten en pauken bij.

De grote prestatie van Haydn in deze symfonieën – die ook al door een Franse recensent uit die dagen werd opgemerkt – is, evenals in de enkele jaren eerder gecomponeerde strijkkwartetten op. 33, de ontwikkeling van een rijk, gevarieerd en levendig muzikaal discours uit een zo klein mogelijk thematisch materiaal.

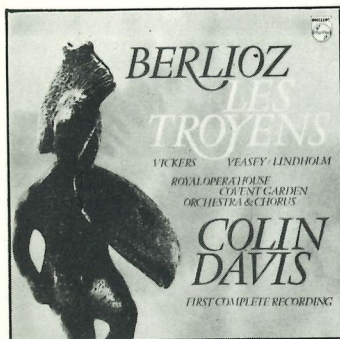
In de onderhavige symfonie gaat hij zelfs zo ver, dat in het eerste deel het tweede thema in feite een variant is van het eerste; ook de finale is geheel uit één thematische gedachte ontwikkeld. Het langzame deel – een ingenieuze combinatie van lied- en variatievorm – grijpt terug op de langzame inleiding van het eerste deel. De uitvoerige coda van dit Andante zou in de Londense

Promotie LP Colin Davis tijdelijk 8.⁹⁰ met hoogtepunten uit zijn beroemde Berlioz cyclus

Ouverture 'Le Carnaval romain'; Uit
'Symphonie fantastique': Un bal -
Songe d'une nuit du Sabbat; Uit 'Roméo
et Juliette': Roméo seul - Tristesse-
Concert et Bal - Grande Fête chez
Capulet; Uit 'Les Troyens': Chasse
royale et Orage Philips DY 88 523

Een keuze uit het veelzijdige repertoire van Colin Davis

BERLIOZ
Les Troyens (compleet)
Met Jon Vickers, Josephine
Veasey, Berit Lindholm,
e.a. 5 LP's
PHILIPS 6709002 122,50

'THE LAST NIGHT OF THE
PROMS'
B.B.C.Symphony Orchestra
Live-opname in de Royal
Albert Hall, Londen.
Philips DY 88511 14,90

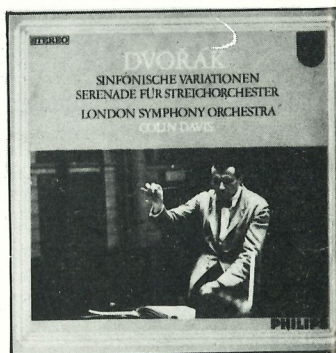
STRAVINSKY
Le sacre du printemps
The London Symphony
Orchestra
Philips AY 835 252 24,50

BERLIOZ
Symphonie fantastique
The London Symphony
Orchestra
Philips AY 835188 24,50

BERLIOZ
Overtures: Le Roi Lear,
Les Francs Juges-Le Carna-
val romain-Waverley
Philips LY 835367 24,50

DVORAK
Symphonische variaties op. 1
Serenade In E, op. 22
London Symphony Orchestra
Philips LY 839706 24,50

Joseph Haydn

symfonieën niet hebben misstaan: de blazers-groep treedt als solistisch ensemble op de voorgrond, de strijkers beperken zich tot een getokkelde ondersteuning. Het menuet heeft niets 'hoofs' meer; de ontwikkeling van de muziek in die periode toont – in het historische perspectief beschouwd – duidelijk aan dat er maatschappelijke veranderingen op til zijn: Haydn aarzelde niet de muziktaal van het boerenland in zijn eigen idioom te incorporeren.

M. F.

Leos Janáček: Het eeuwige Evangelie

In het oeuvre van Janáček nemen koorwerken een belangrijke plaats in. Tot zijn vroegste werken behoort een groot aantal composities voor mannen-koor en voor gemengd koor a capella; aan het eind van de reeks staat de Slavische Mis van 1926, die men wel als de bekroning van zijn creatieve activiteit op koorgebied kan beschouwen. Daartussen in staan stukken van de meest uiteenlopende aard: met geestelijke of met wereldlijke tekst, met orkest, met een of meer instrumenten en a capella.

Het eeuwige Evangelie componeerde Janáček op 60-jarige leeftijd, in 1914 – aan de vooravond van de eerste wereldoorlog. Een van zijn belangrijkste muziek-dramatische werken, Jenufa, was wel al in Brno opgevoerd, maar nog niet in andere belangrijke muziekcentra doorgedrongen; pas de opvoeringen van dit werk in Praag (1916) en Wenen (1918) bezorgden Janáček de internationale bekendheid die hij verdiende.

De tekst van Het eeuwige Evangelie is van Jaroslav Vrchlicky (1852-1912), die ook de dichter is van enige andere vocale werken van Janáček (en ook van andere Tsjechische componisten trouwens).

Vrchlicky voert hier de middeleeuwse Italiaanse mysticus Joachim van Fiore (ca. 1130-1202) ten tonele, die in zijn strijd tegen misstanden in de katholieke kerk een 'Rijk van de Geest' aankondigde, dat na het Rijk van de Vader en het Rijk van de Zoon zou volgen en daarom in deze tekst het 'derde' rijk wordt genoemd; noch Vrchlicky, noch Janáček kon anno 1914 weten wat deze woorden twintig jaar later zouden betekenen. Het Rijk van de Geest is tevens het Rijk van de Liefde en Vrchlicky ziet, in overeenstemming daarmee, Franciscus van Assisi als centrale figuur, als 'hogepriester' van dit rijk.

Het eeuwige Evangelie is geschreven voor sopraan (de stem van de Engel), tenor (Joachim), gemengd koor (de mensheid) en orkest. Het werk komt thans voor het eerst op een programma van het Concertgebouworkest voor; het werd op 21 mei 1968 door het RK Hoofdstadkoor o.l.v. Jan de Hoog in Amsterdam uitgevoerd.

M. F.

Eeuwig Evangelie

DEEL I

Tenor

Nu zal geschieden wat in de open-
baring staat geschreven.

Spoedig zal voor de mensheid de
grote ochtend aanbreken.

Leos Janáček

DEEL II

Tenor

Wie ziet de Engel, zoals hij door de wolken vliegt?

Bijna schuilgaand achter de sterren is daar de gast uit het hemelrijk.

Koor:

En weer vliegt de Engel boven de bodemloze afgrond.

En draagt het eeuwige evangelie met zich mee,

om het te verkondigen over bergen en over wateren

in een voor ieder begrijpelijke taal.

De wereld verdrinkt in ijdelheid en bloed

en slaapt, slaapt en wentelt zich in ontucht.

Zwaar drukt op de paus de mijter, op de koning de kroon en op de geleerde het boek.

Tenor:

Te middernacht richt mijn blik zich hemelwaarts.

Ziet, het boek glinstert in de wolken.

Hier, hier zijn wij de hemel nabij, en daarom zie ik alles!

Hier, aan de rotsige oever van Calabrië,

waar de wolven en de wind om het hardst huilen,

hier zijn wij de hemel nabij, en daarom zie ik alles!

Ik richt me naar de woorden van de apostel.

Nu zien we alles als in een spiegel!

Toch komen door nieuwe sappen de verwelkte bladeren weer tot leven.

Tenor en Koor:

Toch komen door nieuwe sappen de verwelkte bladeren weer tot leven,

steeds komen door nieuwe sappen de verwelkte bladeren weer tot leven.

DEEL III

Tenor:

O, hoort, wier hart week en dor is.

Sopraan:

Het rijk van de geest wacht ons als toekomstige heerlijkheid:

wanneer rijkdom en alle bezit en goud,

sieraden en have en goed slechts tot modder worden,

wanneer de arme rijk van geest wordt

en de wereld zich verblijdt in de eeuwige lente.

Tenor:

Hij spreekt in wind, hij spreekt in donder,

Ik weet dat hij de waarheid spreekt, want op Sodoma

en op Rome kijk ik neer aan de ene kant,

op Byzantium en op Gomorra misnoegd aan de andere kant,

hun dwaling en schuld weeg ik, en ik verbaas me niet, dat de wereld

in de schaduw ligt!

Het rijk van de Vader was de liefelijke sterrenwereld,

het rijk van de Zoon was de glimlach van de maan,

het rijk van de Geest zal de onsterfelijke zon zijn.

Koor:

Alleluja, alleluja.

Tenor:

Die beide rijken vergingen, het derde is in opkomst,

al in het oosten daagt zijn roem. Een rijk was er van angst en ontbering,

een ander van genade, tucht en geloof,

en het rijk van liefde nadert, het rijk van eeuwige liefde.

Koor:

Het rijk van liefde nadert, het rijk van liefde nadert.

Tenor:

Gij verbleef slechts in het voorportaal van het heiligdom.

nu zult ge binnenschrijven op rozen.

Koor:

Alleluja, alleluja, alleluja.

Tenor:

Nu zult ge zelf binnenschrijven op rozen!

Koor:

Het rijk van liefde nadert, het rijk van eeuwige liefde nadert.

Tenor:

Eerst was er de bijbel, daarna verspreidde zich de blijde tijding van de apostelen met glans over de wereld.

Nu schijnt het eeuwige evangelie.

Nu begint de ware vrijheid van de menselijke ziel,

door geen ketenen meer gebonden!

Het rijk van de geest zie ik reeds in mijn visioen!

Koor:

Het rijk van de liefde nadert, het rijk van eeuwige liefde.

Tenor:

Ik baan de weg ervoor door mijn welsprekendheid.

Franciscus zal er de hogepriester van zijn!

Christus boog zich slechts neer over de mens,

maar Franciscus ontfermde zich over het dier

en betrok ook de materie in zijn liefdevolle omarming.

Edward Elgar: Falstaff

Van de grote belangstelling tijdens de Romantiek voor het werk van Shakespeare legt ook muziek uit die periode duidelijk getuigenis af. Afgezien van de vele toneelmuziek voor de stukken zelf, dienden deze als onderwerp voor operalibretti (Verdi) en als uitgangspunt voor velerlei orkestwerken in de vorm van door dat uitgangspunt meer of minder gereguleerde ouvertures, fantasieën e.d.

Om in dit verband enige componisten te noemen:

Koor:

Christus boog zich slechts neer over de mens, alleluja,

Franciscus ontfermde zich over het dier, alleluja,

en betrok ook de materie in zijn liefdevolle omarming, alleluja.

Tenor:

Hij is daarom het middelpunt van het derde rijk.

Koor:

Het rijk van liefde, eeuwige liefde, eeuwige liefde nadert nadert, alleluja.

DEEL IV

Tenor:

Dit alles vertelde de engel mij in de donkere nacht, toen ik het Ave had gebeden!

Hij wendde zijn blik van de hoogten van Calabrië naar de donkere wereld, die in ongerechtigheden vergaat.

Door de Romeinse wolven en enerzijds en door de beulen van Byzantium anderzijds wordt de mensheid opgejaagd.

Ik, Joachim van Fiore, voorspel U een gouden toekomst.

Koor:

Het rijk van liefde, het rijk van liefde nadert, het rijk van eeuwige liefde nadert.

Edward Elgar: Falstaff

1826: Mendelssohn:	Ouverture A Midsummer Night's Dream
1830: Berlioz:	Fantasia The Tempest
1831: Berlioz:	Ouverture King Lear
1839: Berlioz:	Symfonie Roméo et Juliette
1851: Schumann:	Ouverture Julius Caesar
1858: Liszt:	Symfonisch gedicht Hamlet
1858: Smetana:	Symfonisch gedicht Richard III
1859: Balakirew:	Ouverture King Lear
1869: Tsjaikowsky:	Ouverture Romeo et Julia
1873: Tsjaikowsky:	Fantasia The Tempest
1888: Tsjaikowsky:	Ouverture Hamlet
1888: Rich. Strauss:	Symfonisch gedicht Macbeth
1891: Dvorak:	Ouverture Othello
1913: Elgar:	Symphonic Fantasy Falstaff

De figuur Falstaff komt bij Shakespeare voor in de twee koningsdrama's Henry IV 1st part en Henry IV 2nd part: (in het deze twee stukken tot een trilogie makend Henry V voor zover zijn dood ter sprake wordt gebracht) en in The Merry Wives of Windsor. Genoemde trits vormt een serie van zgn. 'chronicle plays', d.w.z. zijn gewezen rond belangrijke gebeurtenissen uit de engelse geschiedenis; de achtergrond waartegen Sir John Falstaff zich hier beweegt is wel zeer verschillend van die van de huwelijksklucht The Merry Wives (ontstaan, naar de legende wil, op verzoek van Queen Elisabeth I die Falstaff, waar ze verzot op was, na zijn dood nog eens ten tonele gevoerd wilde zien, maar nu 'in love'), al hebben uiteraard de twee Falstaffs meer gemeen dan alleen hun naam. Beiden hebben een tragische inslag, zeer uitgesproken in de koningsdrama's (Falstaff wordt door zijn vroegere makker Prince Hal, wanneer deze als Henry V zijn vader opgevolgd is, verbannen), maar ook in The Merry Wives – al eindigt dit met een algehele verzoening. Elgars Falstaff nu, is geen symfonisch gecomprimeerde versie van The Merry Wives (het gegeven voor Verdi's Falstaff en Nicolai's Die lustigen Weiber) maar een selectie van momenten uit de rol die Falstaff speelt in de twee parts 'Henry IV'. Volgens een 'inhoudsopgave' van Elgar zelf zijn deze: ('Henry IV', 1):

Sectie I: Introductie Falstaff en Prince Hal.

Sectie II: 'Honest gentlewomen', te weten o.a. Mrs. Quickly, herbergierster van 'The Boar's Head'. Falstaff en gezellen gaan op weg om 'een nachtelijke overval te plegen op een koets. Prince Hal en aanhang beroven – als practical joke – op hun beurt Falstaff. Falstaff in 'The Boar's Head', 'battered but once more in tolerable case'. Hij brengt, aangeschoten, verslag uit van de gebeurtenissen. Falstaff in slaap.

Tussenspel 1 Falstaff droomt over zijn jeugd als page van de hertog van Norfolk.

('Henry IV', 2):

Sectie III Opstand in de Midlands tegen King Henry. Falstaff ronselt manschappen om te vechten aan de zijde van de koning. Het armzalige legertje, vervolgens weer

Colin Davis

'discharged all and gone'. Falstaff besluit terug te keren naar Gloucestershire.

Tussenspel 2 Falstaff ligt te soezen onder een appelboom, wanneer men hem komt vertellen 'Sir John, thy tender lambkin now is king; Henry the Fifth's the man'. Falstaff ijlings op weg naar Londen.

Sectie IV: Falstaff, zich verdringend in de menigte bij Westminster Abbey, in afwachting van de nieuwe vorst. De stoet passeert, stopt, als Prince Hal, nu King Henry V, Falstaff herkent. Confrontatie. De koning: 'I banish thee, on pain of death'. De stoet zet zich weer in beweging; Falstaff blijft gebroken achter. Falstaffs laatste momenten zijn herinneringen; zijn laatste herinneringen gaan uit naar zijn oude vriend, de jonge koning nu.

De verschillende geledingen van het stuk gaan zonder onderbreking in elkaar over, hoogstens zijn de naden gemarkeerd door een fermate-teken. Het programmatische element dient in hoofdzaak te worden gezocht in het contrastrijke, vaak grillig-voorbijflitsend arsenaal van meer dan dertig thematische gedachten, waarvan verschillende niet zonder overeenkomst met het leidmotiefprincipe zijn toegepast en die zodoende, met name in het reprise-karakter van de sterf'scène', mede muzikaal-structurele betekenis krijgen.

Robbert van der Lek

Colin Davis

Colin Davis studeerde klarinet aan het Royal College of Music en dirigeerde voor de eerste maal toen hij 22 jaar was.

Een speciale dirigentenopleiding heeft hij nooit gehad. Toen hem eens werd gevraagd waarom hij deze kant van de muziek had gekozen, zei hij: 'Heel gewoon, omdat ik het wilde. Muziek betekent voor mij het belangrijkste in mijn leven en om er een steeds grotere verwevenheid mee te krijgen leek me de enige manier dirigent te worden'.

In 1957, toen hij dertig was, werd Colin Davis assistent-dirigent van het BBC Scottish Orchestra.

Twee jaar later maakte hij zijn debuut in de Verenigde Staten en Canada. Van 1959 tot 1960 dirigeerde hij de Sadler's Wells Opera. Van 1960 tot 1964 vervulde hij verscheidene gast-directies, onder andere bij het London Symphony Orchestra.

In 1965 maakte hij zijn debuut als operadirigent in Covent Garden. Eind december 1968 werd zijn benoeming bekend tot eerste dirigent en artistiek leider van dit befaamde operahuis, als opvolger van Georg Solti. Hij zal deze functie per 1 september 1971 aanvaarden.

In 1967 leidde Colin Davis verscheidene promenadeorkesten, inclusief de traditionele 'Last Night of the Proms', die door de directe overname door radio en televisie ook op het continent een jaarlijkse gebeurtenis is geworden. Colin Davis ontving in hetzelfde jaar een Edison voor de bijzondere opname van Händel's Messiah.

Op 21 september 1967 werd Davis benoemd tot eerste dirigent van het BBC Symphony Orchestfa en hij was daarmee de jongste leider die dit orkest sinds zijn oprichting in 1930 heeft gehad.

In 1968 was hij onder meer gastdirigent van het Boston Symphony Orchestra, het New York Philharmonic Orchestra en leidde hij de Metropolitan Opera te New York.

In december 1965 trad Colin Davis voor de eerste maal in Nederland op met het English Chamber Orchestra.

In mei '65 gaf hij de Sadler's Wells Opera uitvoeringen van de Rakes' Progress van Strawinsky.

In februari 1966 leidde hij in Amsterdam en Scheveningen voor de eerste maal het Concertgebouworkest.

MARIA SUCHÈL - sopraan

Maria Suchèl ontving haar opleiding aan het Muziek Instituut Andriessen te Hilversum. Zij kreeg zanglessen van Berthe Seroen, Boris Pelsky en Bodi Rapp en volgde een cursus aan het Mozarteum te Salzburg.

Maria Suchèl trad vele malen op in binnen- en buitenland o.a. te München, Flensburg, Frankfurt en Bonn. Zij zong Die Schöpfung in Alpirsback en Freudenstadt, maakte een tournee door Italië waarbij zij concerteerde in Venetië, Bologna en Florence en werkte mee aan uitvoeringen van de Hohe Messe van Bach met het U.S.K.O. in Gent en Parijs.

Voorts treedt Maria Suchèl regelmatig voor de radio op; zij is tevens werkzaam als paedagoge.

Lode Devos

De Belgische zanger Lode Devos is zowel concert- als operazanger. Hij is met de grote orkesten in vele landen van Europa opgetreden, o.m. met het Concertgebouworkest, en werd uitgenodigd door opera-gezelschappen in Brussel, Amsterdam, Parijs, Lyon, Zagreb, Dublin, Londen (Covent Garden) en Milaan (Scala).

Hij is als leraar aan het Koninklijk Conservatorium te Brussel verbonden en was lid van de jury van het Internationale Concours te Genève en van het Vocalisten-concours in Den Bosch.
